

УДК 378.22

Люлька В.С.

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

У статті розглянуто основні методи дослідження проблеми підготовки магістрів та засоби підвищення ефективності професійної підготовки. Проаналізовано концепцію організації підготовки магістрів в Україні. Виявлено основні тенденції і особливості розвитку змісту та форм педагогічної підготовки магістрів, визначено її теоретико-методичні засади, обґрунтовано перспективний напрямок, основні шляхи вдосконалення цього циклу освіти педагогів як особливого системно-цілісного феномена і органічної складової ступеневої педагогічної освіти, розроблено концептуальні засади розвитку педагогічної підготовки магістрів в Україні.

Ключові слова: магістр, професійна підготовка, загальнотехнічні дисципліни, магістерська підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Суттєві перетворення суспільного життя сприяють змінам у системі освіти щодо формування особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно і вільно орієнтуватися в інноваційній діяльності. Цілком природним є виникнення інтересу до підготовки магістрів у системі вищої педагогічної освіти, підвищення уваги до їх розвитку, формування педагогічної майстерності і компетентності.

З метою забезпечення якості вищої освіти та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство схвалено Концепцію організації підготовки магістрів в Україні. За даною концепцією пропонується здійснення підготовки магістрів за спеціальностями та освітніми програмами [5].

Вивчення науково-педагогічної літератури та практичної діяльності університетів дає нам підстави для висновку, що теорія і методика педагогічної освіти магістрів залишається недостатньо розробленою з точки зору потреб нової педагогічної реальності. В Україні магістратура знаходиться на етапі становлення. Нині фактично не існує цілісної концепції педагогічної підготовки магістрів. Практичний стан справ у цій галузі не задовольняють потреби педагогів і держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу концепції педагогічної підготовки магістрів становлять праці українських та зарубіжних учених із проблем: філософії неперервної освіти (В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.С. Лутай); неперервної освіти (П. Бертальген, Х. Дейва.); теорії формування особистості в різних педагогічних системах (А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський); теорії освітніх систем та їх розвитку (Ю.К. Бабанський, В.П. Беспалько, Б.С. Гершунський, С.У. Гончаренко); професійної підготовки вчителя (О.А. Дубасенюк, О.М. Пехота, О.Я. Савченко); вищої педагогічної освіти (Є.П. Белозерцев, В.І. Луговий); організації навчального процесу в педагогічних навчальних закладах (В.А. Козаков, Т.І. Сущенко та ін.) [1; 3].

Вища педагогічна освіта виконує особливу, ключову функцію у формуванні сучасної людини, її інтелектуального та духовного потенціалу.

Мета цієї статті, що є частиною нашого дослідження, полягає в окресленні теоретичних засад педагогічної підготовки магістрів; основним завданням – визначення сутності та обґрунтуванні наукових основ педагогічної освіти магістрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 2009 року в Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка нами проводиться дослідження з проблеми педагогічної підготовки магістрів.

Мета дослідження – на основі ретроспективного аналізу процесу становлення ступеневої педагогічної освіти виявити основні тенденції і особливості розвитку змісту та форм педагогічної підготовки магістрів, визначити її теоретико-методичні засади, обґрунтувати перспективний напрямок, основні шляхи вдосконалення цього циклу освіти педагогів як особливого системно-цілісного феномена і органічної складової ступеневої педагогічної освіти, розробити концептуальні засади розвитку педагогічної підготовки магістрів в Україні.

Нами розроблена концепція педагогічної підготовки магістрів. Основні положення цієї концепції щодо змісту, форм і організації педагогічної освіти магістрів базуються на засадах Конституції України, Законів України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про вищу освіту", Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті".

Підготовка магістрів у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г.Шевченка реалізує освітньо-професійні програми підготовки висококваліфікованих фахівців за спеціальностями, акредитованими за IV рівнем, на денній та заочній формах навчання [2].

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі народного господарства.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Здобуття кваліфікації "магістра" може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста [5].

Зазначена освітньо-професійна програма підготовки магістра спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за одним із функціональних напрямів діяльності: науково-дослідним, науково-педагогічним. Включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку.

Педагогічна підготовка магістрів виступає в органічній єдності загального, особливого й індивідуального. Суть загального полягає у відображенні здобуття вищої освіти і є складовою означеної системи; суть особливого – у специфіці, зумовленій особливостями майбутньої професійної інноваційної діяльності, необхідністю поєднання фахової, педагогічної та науково-дослідної діяльності; як індивідуальне відображає залежність підготовки від індивідуальних особливостей, рівня знань, інтересів, нахилів.

Педагогічна освіта магістрів розглядається нами як багатофункціональний, відкритий, самостійний, своєрідний цикл педагогічної освіти, який має свої функції, мету, зміст, форми та методи, функціонує шляхом реалізації складних організаційних та змістово-процесуальних зв'язків.

Педагогічна підготовка студентів магістратури повинна сприяти розвитку здатностей до інноваційної діяльності, до оволодіння інформаційними технологіями, до комунікації (спілкування з колективом і різними категоріями студентів).

Генеральна ідея концепції полягає у системному підході до цілісної структури педагогічної освіти як системи, кожна з підсистем якої, в свою чергу, і об'єктом теоретичного дослідження.

Методологічною основою концепції становлять: теорія пізнання, діалектичний принцип взаємозв'язку та взаємозумовленості, закономірностей і явищ соціальної дійсності, необхідність об'єктивного вивчення їх розвитку і зв'язку з конкретно-історичними умовами на основі єдності логічного та історичного, загального та особливого; загальнофілософські ідеї гуманістичного розуміння людини як абсолютної цінності і самоцілі суспільного прогресу.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) є державним нормативним документом, в якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі освіти та у відповідних галузях народного господарства і вимоги до його компетентності, а також інших професійно важливих властивостей та якостей.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика зі спеціальності 8.010103 "Технологічна освіта" розроблена у 2009 році фахівцями Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вона визначає сутність кваліфікаційних вимог, рівень психолого-педагогічної та спеціальної підготовки, що ставляться перед ними, у вигляді переліку комплексів знань та вмінь для вирішення відповідних завдань діяльності, а також сутність методичної роботи і атестації якості освітньої та професійної підготовки випускників магістратури.

Випускник магістратури із загально-технічних дисциплін – це найбільш професійно підготовлений фахівець з області знань, що дозволяє йому працювати на посаді викладача загально-технічних дисциплін і методики навчання технологій у навчальних закладах I-IV рівнів акредитації.

Висока професійна підготовка випускника магістратури виявляється у розкритті методичної, основ професійної педагогічної діяльності викладачів технічних дисциплін у вищому навчальному закладі; поглибленому знанні відповідного спектру предметів навчальних дисциплін; змісту, принципів і методів застосування сучасних освітніх технологій у викладанні загально-технічних дисциплін студентам інженерно-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Студенти-магістранти мають володіти здатністю до постійної роботи над підвищенням знань зі спеціальності, сформованою потребою займатися науковою роботою, умінням власним прикладом впливати на формування інтелекту та духовно-емоційної сфери в учнів та студентів.

Підготовка магістрів у системі вищої освіти спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за одним із функціональних напрямів діяльності: науково-дослідним, науково-педагогічним, управлінським.

Особа, яка здобула освітньо-кваліфікаційний рівень "магістр", повинна володіти поглибленими знаннями з обраної спеціальності, уміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідницької (творчої), науково-педагогічної або управлінської діяльності, набути певний досвід використання одержаних знань і вміти продукувати (створювати) елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності.

Ураховуючи загальні кваліфікаційні вимоги, які в свою чергу об'єднують блоки навчальних дисциплін та результати реалізації кожного напрямку:

1. Напря́м психолого-педагогічної підготовки

Магістр повинен знати: основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних, науково-методичних і організаційно-управлінських завдань; дисципліни психолого-педагогічного циклу (педагогіку, психологію, методики викладання) в їх спрямуванні на вищу школу (напр., філософія науки, педагогіка вищої школи, психологія вищої школи); найновіші досягнення з проблем навчання та виховання з метою удосконалення методів та прийомів навчання в ВНЗ та в роботі з обдарованими дітьми.

Магістр повинен уміти: застосовувати отримані знання при вирішенні науково-методичних, навчально-виховних і педагогічних завдань з урахуванням вікових, індивідуальних та типологічних відмінностей учнів і студентів; вести самостійно (під керівництвом консультанта) наукову роботу і запроваджувати її результати на практиці; володіти навичками оформлення наукових результатів, користування сучасними науковими технологіями обробки інформації.

2. Напря́м спеціальної підготовки

Магістр повинен знати: фундаментальні основи технологій, технічної механіки, матеріалознавства; наукові основи сучасного виробництва, зміст та організацію праці в промисловому та сільськогосподарському виробництві; основи стандартизації та проведення технічних вимірювань, впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, сучасної обчислювальної техніки, засобів автоматизації та комплексної механізації; економічні основи сучасного виробництва; виробничий інструментарій та правила його використання, техніку безпеки; принципи та прийоми збору, систематизації, узагальнення та використання інформації, проведення дослідної та методичної роботи зі спеціальності; практику підготовки інформаційних та науково-методичних матеріалів; основи наукової організації праці викладача.

Магістр повинен уміти: застосовувати одержані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних та науково-методичних завдань з урахуванням особливостей колективу учнів (студентів) та специфіки навчального закладу; практично працювати в науці над розв'язанням задач техніки та виробництва; застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору та використання інформації; орієнтуватись в літературі з профілю підготовки; проводити науково-дослідну та методичну роботу; на практиці використовувати знання в області наукової організації та охорони праці.

3. Напря́м методичної підготовки

Магістр повинен знати: загальні питання методики викладання загально-технічних дисциплін у навчальних закладах I-IV рівнів акредитації (завдання, зміст, принципи, методи, прийоми навчання, типологію уроків, особливості лекційно-практичного навчання); методичний досвід кращих вчителів та викладачів; систему позакласної роботи; вимоги до фахової підготовки студентів педагогічного вузу, училища та освітніх закладів інших рівнів.

Магістр повинен уміти: оптимально визначати навчально-методичну мету заняття; у творчій формі застосовувати різноманітні засоби та прийоми для оволодіння учнями (студентами) теоретичних основ та практичних вмінь з напрямку загально-технічних дисциплін; проводити заняття різних типів (урок, лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття); адаптувати процес навчання відповідно до вікових особливостей учнів (студентів).

Висновки. Отже, результатом і головною метою фахової підготовки магістрів є формування смислової парадигми особистості майбутнього педагога, яку можна розглядати як інтегральне утворення особистості, що забезпечує її здатність до професійного самовизначення, професійної самоактуалізації та професійної самореалізації упродовж життя, здатність до неперервної педагогічної освіти.

Підготовка магістрів педагогічного спрямування вимагає здобуття ними під час навчання відповідної кваліфікації фахівця, що і забезпечується викладанням спеціальних дисциплін які визначаються нормативною частиною змісту навчання: "Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні" та навчальними планами і програмами з метою посилення конкурентноспроможності фахової підготовки в галузі педагогічної освіти.

Використані джерела

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальна програма для магістрів і аспірантів (за вимогами кредитно-модульної системи) / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя / Н.О. Падун (уклад.). – Ніжин, 2005. – 22 с.
2. Люлька В.С. Загальна методика й основні методи дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх магістрів загальнотехнічних дисциплін / В.С. Люлька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 100. Серія: Педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – С. 235-237.
3. Методика викладання у вищому навчальному закладі: Метод. вказівки до вивчення дисципліни для магістрів усіх спец. / Національний ун-т харчових технологій / І.В. Нікітіна (сост.). – К.: НУХТ, 2002. – 11 с.

4. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. для студ., магістрів, асп. і викл. вищ. навч. закл. / С.У. Гончаренко (ред.), П.М. Олійник (ред.). – К.: Вища школа, 2003. – 324 с.
5. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні / Наказ МОН № 99 від 10.02.10 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://osvita.ua>.

Liulka V.

DEVELOPMENT OF MODERN CONCEPTS OF MASTERS TRAINING

The article focuses on the main research methods of masters training problem and the means to enhance the professional training efficiency. The concept of organizing the masters training in Ukraine has been analysed. The basic trends and features of development the content and forms of masters pedagogical training have been revealed, its theoretical and methodological bases have been defined, its perspective direction and the main ways of improving this training cycle as a special system-integrated phenomenon and a fundamental component of a stepwise pedagogical training have been justified, the conceptual foundations of development the masters pedagogical training in Ukraine have been elaborated.

Masters training within the higher education system is aimed at creating the conditions for creative development of a gifted personality and training of specialists according to one of the functional directions of activity: research (creative), scientific-pedagogical, management (commercial). Master's qualification work written during the training at magistracy should foresee the research (creative developments) on the problems of the corresponding field. Modern masters training includes theoretical training (normative and selective disciplines), practical training and a master's thesis (research work). By the attestation paper a master should demonstrate the ability to think creatively; the ability to possess the research methods and techniques; the capacity for scientific analysis of the results obtained; the abilities to assess the possibilities of using the results obtained in research and practice; the ability to use modern information technologies of research implementation.

As a result of completion the research part of the programme, a master should be able to: carry out the bibliographic work using modern information technologies; formulate the goal of the research; draw up a feasibility study of the research; choose the necessary research methods, modify the existing and develop new methods based on specific research objectives; process the results obtained, analyze them and ponder them considering the published materials; submit the results of the work done in the form of reports, essays, research papers, lectures and patent applications which are finalised in accordance with the determined requirements using modern means of editing and printing.

Key words: *master, professional training, general technical disciplines, masters training.*

Стаття надійшла до редакції 01.10.2015